

ДЕРАЖНЕНСЬКА СТОРОНА

Наш постійний читач помітив, що про наш край ми часто друкуємо матеріали, які побачили світ в різні роки. Цього разу цікавим нам здався путівник по Горині, виданий ще в радянські часи. Його ми доповнюємо фрагментом топографічної карти Деражного та його околиць, якою користувались польські військові в 20-х роках минулого століття.

Через великий, чудовий ліс ідемо до Деражного. Є час поміркувати над унікальними знахідками, про які наслухались у Клевані. Тут, у крейдяному кар'єрі, робітники знайшли уламок зуба іхтіозавра (рибощера), який стравав усе живе приблизно 130 мільйонів років тому. А в шарі крейди недалеко від Любомирського вапняно силікатного заводу десь 100 мільйонів років тому залишила свій зуб і акула – одна з найдавніших хрящових риб, що населяли прісноводні басейни. Цей зуб (завдовжки 7, а завширшки – 6 сантиметрів) зберігся завдяки товстому шару блискучої емалі голубуватого відтінку. Обидві знахідки виставлені в експозиції природничого відділу Ровенського обласного краєзнавчого музею. А в Оржеві, на піщаному дні Горині, знайдено дубові козацькі човни XVII століття.

У селі Жобрині дорога перетне невелику річку Путилівку, яка, петляючи поміж галями і городками, створює чарівні куточки – невеликі зони тиші і спокою. У давні часи по ній проходив кордон між Погоринню і власне Волинню. Річка мала назву Олич і згадується в літописі. Сліди того часу залишилися у назвах населених пунктів – Олика, Оличка. Вибравши в лісі гарне місце, зупиніться. Це можна зробити будь-де. Ось хоча б в урочищі Горинь, що на межі Ровенської і Волинської областей. Пейзаж тут оригінальний: розкішний дубово-грабовий ліс, високий берег Горині. У Горинському лісництві Цуманського лісгоспазу є двохсотгектарна діброва з дубами віком понад 100 років, що використовується як насіннева база. Біля Деражного вийдіть на Білу гору (до речі, вона багата на лікарські рослини). Звідси, з висоти, дуже добре видно Горинь і її підковоподібний вигин біля селища. В «підкові» утворюється півострів, який під час весняних поводей заливається водою, а влітку буяє травами. В гідрографічній літературі цей вигин русла річки названо дераженським меандром (лукою). Кажуть, що тут навіть картографи довго не могли розібратись у лабіринті староріч, «петель», заток. Академік П. А. Тутковсь-

кий виявив у цих місцях сліди великого дольодовикового озера. І зараз біля селища чимало озер, але всі вони маленькі: і Піщане, і Ковальове, і інші. Смачна вода у джерелі Безодня. Окреса селища – тригектарний старий парк, що шумить на березі Горині. Гарною роботою алеєю можна вийти до річки. Парк розширено за рахунок соснового лісу.

Тут, біля Горині, прийняли перше бойове хрещення хлопці з над Улуг-Хема – «Великої річки», як називають свій рідний Єнісей тувинці. На одному з будинків у центрі села меморіальна дошка увічнює їх подвиг: «І лютого 1944 року село Деражене визволено від німецько-фашистських загарбників тувинськими добровольцями на чолі з

капітаном Кечил-оолом». У сільському музеї і музеї Тувинської АРСР, який відкрито в школі, зібрано фотографії, особисті речі, листи колишніх бійців тувинського ескадрону, які також брали участь у визволенні Ровно і Дубно. Учні листуються із своїми ровесниками – піонерами та комсомольцями села Хайдакан на Улуг-Хемі, де народився і виріс мужній син тувинського народу Кечил-оол.

Межа Лісостепу і Полісся... Зрозуміло, якогось різкого переходу між цими двома зонами нема. Деякі гідрографи пишуть, що Горинь входить у Полісся біля Тучина. І справді, за цим селом, особливо в околицях Козлина, уже, здається, поліські пейзажі. Але далі, в районі Олександрії – Дюксина, річка і її до-

лина знову стають «волинськими», лісостеповими: береги круті, багато вирів, течія стрімка; навколо – мозаїка пагорбів... Інші вважають, що Полісся для Горині починається за Оржевом чи Деражним, біля Олички чи Підлужного. Тут відкривається ота задумлива рівнинність, що характерна для польських краєвидів, хоча ще є залишки Волинської височини, зокрема Любомирсько-Берестовецький крейдяний горб довжиною 40 кілометрів. На Поліссі Горинь міняє свій характер: стає повільнішою, більш спокійною. Якщо на подільсько-волинській ділянці річкової долини три надзаплавних тераси, то в межах польської – тільки одна. Крім того, тут значно зменшується кількість приток...

